**הרב מיכאל שלמה אבישיד**
רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה וחבר 'מכון הלכה חב"ד'
חבר בועד רבני ליובאוויטש צרפת

**Rabbi Michael Shlomo Avishid**
Rabbi of Central Chabad Community
Ramat Bet Shemesh A
Rosh Kolel of Beitar Elit

ב"ה, ערש"ק פ' ואתחנן ה'תשפ"ב

# שימוש בתמונה שצולמה בשבת ויו"ט על ידי גוי

**שאלה:** בזמן האחרון מתפרסמים מידי פעם תמונות מסעודות החג וכיוצא בזה שצולמו בזמן היום טוב – **על ידי גוי**, ונשאלתי על ידי אחד השלוחים האם אלו המפרסמים את התמונות עושים כהוגן ורשאים לפרסמם.

**והתשובה הנראית לעניות דעתי**, שאין לפרסם תמונות אלו, וכפי שנרחיב לקמן, בס"ד.

## פתיחה:
## בירור אלו פעולות נעשות בצילום תמונה

מתחילה, יש לברר ולהקדים בקיצור נמרץ (מחמת אפס הפנאי), אלו מלאכות או תולדות האסורות בשבת נעשות בגוף הצילום. ולכאורה היה נראה בהשקפה ראשונה שנכללים בכך שני איסורים[1]:

א) מלאכת כותב – שעל ידי הצילום גורם לכתיבת נתונים בזיכרון המכשיר, וכן בעצם הצגת התמונה על הצג שבכך נרשמים קודים מסוימים.

ב) הגברת הזרם החשמלי – שבזה לכאורה נכללים כמה איסורים: מוליד, (שמוליד זרם חדש שלא היה קיים), בונה, (שהחומר הקיים קיבל צורה מסוימת[2]), ומכה בפטיש (משום חשיבות החיבור).

אך לאחר העיון, נראה לומר כך, וכאמור יש להרחיב רבות בכל הנ"ל, ואלו קיצורם של דברים:

א) שמשום כותב אין לחשוש כאשר נרשמים קודים בזיכרון המכשיר, מפני שאינו נחשב ככתיבה ממש האסורה בשבת (דהיינו כתיבת אותיות ממש), ואף כאשר התמונה מוצגת על גבי המסך אין זה מוגדר ככתיבה שיש בה ממש, כיון שתיכף ומיד תמחק[3]. אך כאשר מטרתו לשמור את התמונה אזי וודאי שעובר על איסור כתיבה מדרבנן, אע"פ שרק הקודים הם שנשמרים אח"כ ולא התמונה עצמה[4].

ב) אך משום מוליד אכן יש להסתפק בזה שהרי בפועל הוליד כאן משהו, אך לאידך ניתן לומר שכל ההגדרה של מוליד אינה אלא כאשר ישנה תוצאה הנראית לעין כריסוק שלג וכדו', בשונה מהכא שאינו רואה[5]. ומשום בונה אין אנו מקבלים סברא זו וכן הוא בנוגע למכה בפטיש. ויש להאריך במאוד מאוד בכהנ"ל, ואכ"מ.

אם כן התבאר שבצילום תמונה בשבת יש לחשוש לאיסור כתיבה מדרבנן וחשש איסור מוליד, ולפיכך יש לברר האם השליח יכול לומר לעובד שלו הגוי לצלם את סעודת החג עבור הבית חב"ד.

## א
## הסברא להתיר

והנה, בשולחן ערוך[6] בדין גוי שעשה בשבת מלאכה עבור יהודי, כגון שבישל או אפה עבורו, מבואר על כך שרק בשבת יהיה אסור להנות ממעשה הגוי, אבל במוצאי השבת יהיה **מותר** בהנאה אחר המתנת שיעור זמן בכדי שיעשו[7].

לאור זאת, לכאורה ניתן לומר אף הכא, שהתמונה שצילם הגוי עבור היהודי תהיה מותרת במוצאי השבת, ובמיוחד שאין בפעולת הצילום חלות של 'מעשה שבת', שהרי ההנאה היא רק ממראה מסוים, וידועים דברי חז"ל (בהקשר למעילה)

1) במבואר לקמן ראה מה שכתב בספר מציב משפט ח"ב תאר"ח סימן ו, ובהנסמן שם.
2) ראה חזו"א חלק או"ח סימן נ, ט. ובספר החשמל בשבת להלו"י הלפרין עמ' קי"ב שפלפל בדבריו.
3) ומקרה זה שכיח מאוד בבניינים המציבים שומר בכניסה שעל ידי שמזהה את הנכנסים במסך, דרך מצלמות האבטחה פותח להם את דלת הבניין. וראה בעניין זה בספר שולחן שלמה ח"ג סימן ש"מ, יב שהתיר את הכניסה.
4) ולהעיר שלדעת הרב אלישיב והרב ואזנר הוי איסור כתיבה מהתורה. אך דעת רוב הפסוקים דהוי דרבנן – כבפנים, וראה בארוכה ריץ כצבי שבת עמ' תג.
5) כסברא זו כתב המנחת אשר (ח"א סימן ל"ב).
6) ראה ריש סימן תקט"ו בשולחן ערוך אדה"ז.
7) כלומר, שיש לשער את הזמן שלוקח לעשות את הפעולה שנעשתה באיסור על ידי הגוי – הזמן שלוקח להכין לחם וכדומה, וכשיעור זמן זה להמתין במוצ"ש ואח"כ יהיה מותר להנות מאותה פעולה.

**Rabbi Michael Shlomo Avishid**
Rabbi of Central Chabad Community
Ramat Bet Shemesh A
Rosh Kolel of Beitar Elit

**הרב מיכאל שלמה אבישיד**
רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה וחבר 'מכון הלכה חב"ד'
חבר בועד רבני ליובאוויטש צרפת

ששמיעת קול, מראה, וריח – מותרים, כיוון שאין בהם הנאה, וממילא י"ל שהוא הדין הכא שההנאה מראיית התמונה – 'מראה', מותרת, כי אינה נחשבת הנאה, ואינה דומה להנאה מתבשיל שבישל הגוי שעשה **מעשה בחפצא עצמו** שמשום הכי אסרו את הנאתו.

**ב**
**הגדרת מעשה שבת**

אך לאחר עיון פשוט, נראה שאף הנאה מתמונה של גוי יש לאסור, שהרי שנינו במשנה[8] "עובד כוכבים שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור", היינו שרק כאשר הגוי הדליק עבור עצמו מותר לישראל ליהנות ג"כ מהאור, אך אם הדליק עבור הישראל אסור להינות, וזאת אע"פ שלכאורה ההנאה זו אינה אלא ממראה האור בלבד, כגון שעל ידי האור יכול לקרוא וכו', ובכל זאת אסרו זאת חכמים – כיוון שכל מלאכה שעשה הגוי עבור הישראל בשבת יש לאסור.

מכך מובן שהוא הדין באם הגוי צילם תמונה עבור הישראל שוודאי שיש לאסור את השימוש בתמונה זו, וזהו על דרך ביאורו של הפרי מגדים[9] בנוגע למקרה בו הגוי תיקן שעון בשבת (שבסיום כל שעה הוא משמיע קול), שאסר לשמוע את קולו של השעון, אע"פ שבהשמעת הקול מצד עצמו לאחר התיקון אין בה פעולה של הגוי, בכל זאת מהמבואר במשנה משמע שבאיסור אמירה לנוכרי אסרו גם מראה, קול וריח, בשונה ממעילה ששם מותר.

והנ"ל אינו אלא בשבת עצמה, אך במוצאי עדיין תהיה מותרת ההנאה לאחר שיעור זמן בכדי שיעשו, כנ"ל. וראה באות הבאה, הטעם לאסור גם במוצ"ש.

**ג**
**האיסור נעשה בפרסום, והתמונה לעולם אינה חוזרת**

עוד יש לומר, דמה שנתבאר לעיל שמותר להשתמש במעשה שהגוי עשה בשבת עבור היהודי, הוא דווקא באם הגוי עשה זאת בצנעה, אך כאשר הגוי עשה זאת **בפרהסיה** - לעין כל, כדין בניית קבר וארון המבואר בשולחן ערוך[10], הנה נפסק שם שבאם הגוי עשה את הדבר מעצמו עבור הישראל, לשיטת הרמב"ם[11] אסור להשתמש עולמית בחפץ זה, ולא רק עבור המת, אלא אף עבור אדם חי שלא נעשה עבורו המלאכה אסור לו עולמית[12].

ומוסיף אדמו"ר הזקן[13] שאף באם קצץ היהודי שכר לגוי עבור מלאכתו, שאז לשיטת הרמב"ם יש להתיר ההנאה במעשיו במוצאי השבת (לאחר זמן בכדי שיעשו), בכל זאת היות ונתחללה השבת בפרהסיא בעשיית מלאכה זו נכון להחמיר **ששום אדם מישראל לא ישתמש בזה.** [וע"ש היטב דנראה פשוט שכוונתו שאין לחלק במעשה הגוי בין במלאכה דאו' לבין מלאכה מלאכה דרבנן, ומש"כ בסכ"ב שם לחלק, אינו חוזר על הענין של פרהסיא ואיסור עולמית אלא על איסור ההנאה בשבת והיתר ההנאה במוצ"ש בלבד, ע"ש היטב, ודו"ק].

וא"כ, כאשר הגוי מצלם עבור השליח, הנה באם עושה זאת בשליחותו של ישראל נתבאר שנכון להחמיר, ובאם עושה זאת מעצמו – הרי שלדעת הרמב"ם נפסק שאסור לכו"ע עולמית. ואין לך פרהסיא גדולה מזה שהנוכרי מצלם זאת בשבת לעין כל.

יתירה מזו, בעצם זה שמפרסמי התמונה כותבים על-גביה שזה צולם בשבת, הנה על ידי כן מגבירים את פעולת הפרהסיא – שמודיעים לכולם "זה נעשה בשבת".

ולפי זה הוא חמור פי כמה וכמה מדין הארון והקבר שנבנה בשבת עבור הישראל, מפני שהארון אינו זועק בכל רגע ורגע שעשו אותו בשבת עבור הישראל, ועם הזמן ישכחו ולא ידעו שזה נעשה, משא"כ התמונה של ליל הסדר או כיו"ב זועקת

8) שבת פט"ז מ"ח, קכב ע"א.
9) משבצות זהב ז, סימן רנ"ב.
10) סוף סימן שכ"ה.
11) פ"י הלכה ה. ולא חילק שם בין נעשה מלאכה דאורייתא או דרבנן. וראה מגן אברהם ס"ק ל"א דס"ל ששיטת המחבר היא כשיטת הרמב"ם.
12) וכן היא דעת אדמו"ר הזקן (שכ"ה, כא).
13) שם.

בכל רגע שזה נעשה בזמן אסור, וכשכותב שזה צולם על ידי גוי הרי זה זועק עוד יותר.

ועוד יש לומר, שמעשה פרסום התמונה חמור אף יותר מהפעולה עצמה הנעשית בפרהסיא, כיון שכנ"ל, ההנאה מפעולת הגוי מותרת במוצאי השבת לאחר שיעור בכדי שיעשו, כיון שאז היהודי **גם יכול לעשות מלאכה זו**, אלא שקנסו אותו חכמים שכאשר נעשה הדבר בפרהסיא יהיה אסור עולמית. אך בנידו"ד אינו כן, שאין היהודי יכול לעשות פעולה זו במוצ"ש, **שהרי שוב לא יוכל לצלם מה שהיה בשבת**, ולכן אותו הצילום שנעשה בשבת לא היה אפשרי אלא ע"י הגוי בלבד, ובצילום זה דוקא מעוניין היהודי. ובשונה מחימום מים בשבת או אפיית פת שגם היהודי יכול לעשות כן במוצ"ש, אך כאן שאין באפשרותו כלל לעשות אותה פעולה שנעשתה בשבת ע"י הגוי, הוי חמור יותר, כיון שטעם ההיתר במוצ"ש לאחר שיעור בכדי שיעשו הוא משום שהיהודי יכול לעשות זאת בעצמו ושוב לא תהיה לו הנאה מהפעולה שנעשתה ע"י הגוי בשבת עצמה, אבל כאן אינו יכול לעשות, וא"כ שפיר יש לו הנאה טובא ממעשה הגוי שעשה בשבת, ולכן פה יהיה חמור יותר. וכיון שגם נעשה בפרהסיא, לכן יש לאסור עולמית.

## ד
## שבות דשבות במקום מצווה

ואף שלכאורה דין אמירה לעכו"ם הוא אינו אלא איסור דרבנן, וא"כ הוי 'שבות דשבות', ומבואר להדיא שניתן להקל במקום מצווה או הפסד מרובה[14] - והכא ניתן לומר שעל ידי פרסום התמונה אפשר שהדבר יגרום לתרומות נוספות או שאר תמיכות לפעילות של הבית חב"ד בראותם את הקהל הגדול הפוקד את שעריו – והוי כדבר מצווה.

אך כל בר דעת מבין שסברא זו - אינה, מפני שאף שאכן ניתן לומר שתרומה לצרכי הבית חב"ד הוי דבר מצווה, אך מי אמר שדווקא על ידי פרסום תמונה זו יתרמו וזה נחשב כמצווה, שהרי יכול לצלם את מקום הסעודות ובתי הכנסת כפי שהם מוכנים לקליטת ההמונים, ובכך גם-כן יפעל אצל התורמים להיות שותפים בקידוש שם שמים ברבים. ולאו דווקא שפרסום התמונה מהסעודה עצמה יעזור בכך.

ועוד, שדעת הרבה מן הפוסקים שההגדרה של 'שבות במקום מצוה', לא קאי בכגון דא, כי הפירוש במקום מצווה הוא - **שכעת נעשית המצווה** על ידי האמירה לגוי, כגון שמביא משקה בכרמלית עבור סעודת השבת דשרי[15], (כי בכך מקיים מצוות עונג שבת), אך כאשר המצווה תהיה לאחר השבת או היום-טוב, אינו נחשב כמקום מצווה.

וממילא איסור האמירה לגוי עומד בתוקפו.

[ולהעיר שבהיתר זה דשבות דשבות במקום מצוה שלאחר השבת דעתי שיש להחמיר, כפי שמצינו להקת הפוסקים שסו־ברים כן, ומהם: א) המחבר להבנת הכתב סופר (או"ח קטז) מסימן תקפו דלא כפשטות לשונו בס' שז וכדלקמן. ב) שו"ת המהרש"ל סימן ח. ג) ט"ז בס' תרנה ס"ק ב. ד) אליה רבה שם ס"ק ג. ה) שו"ת נו"ב ס' מד. ו) אורה ושמחה על הרמב"ם פ"ו מהל' שבת. ז) שו"ת קרית חנה דוד ח"ב ס' סא. ח) שו"ת בית דינו של שלמה (סימן טו). ט) שו"ת פני אהרן יו"ד כז. י) חקר הלכה לנדא. יא) שו"ת בית יצחק (מב). יב) בית ארזים. יג) שו"ת עצי חיים. יד) משנה ברורה תרנה סק"ג ובשערי ציון ג-ד. טו) שו"ת אבני יעקב. טז) כף החיים. יז) שו"ת הריב"ד. יח) שו"ת התעוררות תשובה. יט) שו"ת כרם שלמה. כ) שו"ת תשב"ץ ח"ב קצז. ועיין מג"א בס' רעו ס"ק ח אבל יש אריכות בדעתו ממקומות נוספים וד"ל.

והעיקר עיין במחצית השקל ס"ק ח בס' שז שלמד מהרמב"ם והמחבר לקולא מדיוק לשונם בפרט שהטור והלבוש שינו לשון הרמב"ם, והמור וקציעה וכן בפתח הדביר האריכו בדעת הבית יוסף, ע"ש. ולכן אדה"ז (בס' שז סעיף יב) בשינוי לשון הרמב"ם והמחבר, דעתו בפשטות להחמיר בזה.

ולהעיר שכשיצא הספר 'אמירה לנכרי' של הרב לוין שיחי', חיפשתי בו נושא זה, אבל הושמט לגמרי, וחבל שכך כיון שהוא נ"מ טובא כגון לצורך מקוה של מוצ"ש כידוע בשו"תים כגון שבט הלוי ח"ד סימן כט ועוד וד"ל].

14) ראה שולחן ערוך אדה"ז סימן ש"ז, יב.
15) ראה שולחן ערוך אדה"ז סימן שכ"ה סעיף ט"ז.

**Rabbi Michael Shlomo Avishid**
Rabbi of Central Chabad Community
Ramat Bet Shemesh A
Rosh Kolel of Beitar Elit

**הרב מיכאל שלמה אבישיד**
רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה וחבר 'מכון הלכה חב"ד'
חבר בועד רבני ליובאוויטש צרפת

**ה**

**גוי שצילם לצורך עצמו ותולדת הצילום**

עד כה התבאר שעל-פי דין אין לומר לגוי לצלם ואף אם הוא צילם מעצמו עבור הישראל אין להשתמש בתמונות אלו, וכ"ש שלא לפרסם ולכתוב שצולמו בשבת שבכך מפרסמים שנעשה איסור בשבת.

ובנוגע לשימוש בתמונה שצולמה על ידי נוכרי שצילם מעצמו עבור עבודתו ככתב חדשות וכדומה, נראה שגם בזה יהיה איסור, מפני שישנו כאן חשש מראית עין שיאמרו העולם שביקש היהודי מהגוי לצלם בשליחותו שאסור – כנ"ל, ונפסק בשולחן ערוך[16] שכאשר ישנו מראית עין באיסור דרבנן אם הוא בפרהסיה – אסור.

וגם אם התמונה התפרסמה בעיתון שנמצא שאינו נהנה מהתמונה עצמה אלא מתולדת האיסור, יש לאסור השימוש בה, כיוון שתולדת מלאכה של גוי – אסורה[17].

**ו**

**חילול שם ליובאוויטש**

ולכן ברור כביעתא בכותחא שאין לבקש מעובד גוי שיצלם את סעודות החג על-מנת לפרסמם לציבור הרחב, וכן באם צילם מעצמו עבור הישראל גם כן אין לפרסם לציבור, מכל הטעמים האמורים לעיל.

ועוד, שכשמפרסמים תמונות אלו, הרי יש בכך חילול שם ליובאוויטש, שיאמרו שבכוונה הביאו גוי לצלם הסעודות ויחשבו שאנו נוהגים שלא על פי ההלכה, ויוציאו לעז על פעילות בתי חב"ד, ועל שלוחיו הק' של כ"ק אדמו"ר נשי"ד, וד"ל[18].

**ז**

**דעת הרבי**

והנה, 'אין אחר דברי המלך כלום', ומצינו שהרבי העיר כמה פעמים בהקשר לתמונות של הדלקת נרות לעודד מבצע נש"ק, שיכתבו בפירוש שהתמונה היא מיום חול ולא בשבת או יו"ט[19].

ויהי רצון שזכות הפצת היהדות והמעיינות בבתי החב"ד, יחישו את דברי הנביא (ישעיה ל, כ) "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך", כפשוטו, בלי צילום ובלי תמונה, בגאולה האמיתית והשלימה, אמן.

---

16) ראה שולחן ערוך אדה"ז סימן שה סעיף יד, ובשו"ע יור"ד סימן פ"ז סעיפים ג-ד בנו"כ שם.
17) ראה ארחות שבת פכ"ג סעיף ל"ז ובבירורי הלכה שם סימן י"ג. וראה סוף סימן תקי"ח באדמו"ר הזקן.
18) ולהעיר ממנחת אשר (ח"ב סימן מ"ו) שאסר שצוות טלוויזיה יצלמו את תפילות החגים בבית הכנסת מטעם חילול ה'.
19) ולהעיר שמה שמצינו ביומנו של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ (נדפס בהוספות לספר המאמרים תרס"ו-תרס"ז (עמ' רפח)) שכאשר צילמו את פני אביו הוד כ"ק אדמו"ר הרש"ב בשעת התשליך, כתב: "ולא אכחד אשר הייתי נהנה אם הצילום עלה יפה". הנה יש לדייק היטב שאינו רצה לפרסם תמונה זו, כי-אם ש'היה נהנה לראותה', שזה וודאי שרי, שהרי לא באו בשליחותו ולא עשו זאת עבורו, ודומה לכתב חדשות, שנתבאר דשרי, וכל החשש בצילום על ידי גוי שאינו בשליחותו הוא דווקא לפרסמם, וכבפנים.